

KRAKOWSKA AKADEMIA
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Wydział: Lekarski i Nauk o Zdrowiu

Kierunek: Ratownictwo Medyczne

Piotr Boroń

ZNAJOMOŚĆ PRAW PACJENTA WSRÓD STUDENTÓW RATOWNICTWA MEDYCZNEGO

Praca licencjacka
napisana pod kierunkiem
dr Marcin Mikos

Kraków 2017r.

Spis treści

1.Wprowadzenie do problematyki.....	3
2.Metodologia badań własnych	8
3.Wyniki badania.....	8
4.Dyskusja	11
5.Wnioski	12
6. Bibliografia.....	13

1. Wprowadzenie do problematyki

Każda osoba zwracającą się po świadczenie zdrowotne od osoby wykonującej zawód medyczny lub będący pod jego opieką posiada status prawnego pacjenta.¹ Prawa pacjenta stanowią szczególny rodzaj regulacji prawnej, mającej na celu wzmocnienie pozycji świadczeniobiorców. Są one integralną częścią praw człowieka i zostały uchwalone w trosce o godność oraz autonomię pacjenta i mają fundamentalne znaczenie we współczesnej medycynie która przeżywając intensywny rozwój nie może zapomnieć o podstawowych prawach jednostki.²

Jednym z pierwszych dokumentów zwracających uwagę na prawa pacjenta była Powszechna Deklaracja Praw Człowieka uchwalona w 1948 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. Kolejnymi dokumentami dotyczącymi praw pacjenta były Międzynarodowy Kodeks Etyki Medycznej z 1949 r., Deklaracja Praw Pacjenta z 1994 r. z Amsterdamu. Dokument ten określał prawo każdego człowieka do poszanowania swojej osoby jako istoty ludzkiej, decydowania o sobie i uzyskania pełnej informacji o proponowanych procedurach medycznych, łącznie z przewidywanym ryzykiem ich wykonania, do wyrażenia zgody na działania medyczne lub jej odmowy. Normował również kwestię poszanowania prywatności w zakresie udzielanych informacji, wykonywanych badań i zachowania tajemnicy lekarskiej (nawet po śmierci pacjenta) oraz poszanowania własnych wartości moralnych i przekonań religijnych. Gwarantował prawo pacjenta do właściwej ochrony zdrowia, ulgi w cierpieniu oraz do godnego traktowania w terminalnej fazie życia. Pierwszym aktem prawnym regulującym prawa pacjenta na poziomie europejskim była Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r. W 1961 r. pojawiła się Europejska Karta Socjalna, która zapewniała możliwość osiągnięcia jak najlepszego stanu zdrowia, przy wykorzystaniu wszelkich dostępnych środków.

Do zdarzeń, które przyczyniły się do rozwoju praw pacjenta należy wskazać dwa wydarzenia w medycynie, które miały miejsce w latach sześćdziesiątych XX w. Jednym z nich było ujawnienie w latach 1966 – 67 eksperymentów przeprowadzanych na noworodkach, dzieciach upośledzonych i pacjentach z chorobą terminalną bez ich zgody. Natomiast drugim było przeprowadzenie w 1967 r. pierwszego przeszczepu serca. Te wydarzenia spowodowały publiczną dyskusję na temat etyki, moralności i praw przysługujących pacjentom, co w konsekwencji uświadomiło konieczność zdefiniowania i określenia praw pacjenta.³

Prawa pacjenta to zespół uprawnień przysługujących w równym stopniu każdemu człowiekowi z tytułu korzystania ze świadczeń zdrowotnych. Prawa pacjenta normują relacje pomiędzy świadczeniodawcą (podmiotem leczniczym, instytucją, osobą fizyczną świadczącą usługi medyczne) a pacjentem. Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych.

¹ Art. 3.4 Ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. 2009 nr 52 poz. 417).

² O. Kozyra i in., Znajomość praw pacjenta wśród pacjentek oddziałów położniczo-ginekologicznych, *Zdrowie i Dobrostan* 1/2014, s. 23.

³ E. Kujawa, P. Łuków, Prawa pacjenta, powinności lekarza, w: *Zdrowie publiczne. Wybrane zagadnienia. TOM II*, J. Opolski (red.), Warszawa 2011, s. 12.

Zgodnie z artykułem 68 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, każdy obywatel ma prawo do ochrony zdrowia. Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych.⁴

Pierwszym, współczesnym aktem prawnym, który zawierał prawa pacjenta była Ustawa o Zakładach Opieki Zdrowotnej z 1991 r. Ustawa gwarantowała prawo do świadczenia zdrowotnego ze względu na zagrożenie zdrowia i życia, prawo do informacji, do intymności i godności, prawo dostępu do dokumentacji medycznej oraz wszystkich danych w niej zawartych, prawo do ochrony danych osobowych oraz prawo do wyrażenia zgody lub jej odmowy na określone świadczenia medyczne.

Obecnie obowiązujące akty normujące prawa pacjenta w Polsce opierają się na Deklaracji Praw Pacjenta oraz na Europejskiej Karcie Praw Pacjenta i są ujęte w wielu aktach prawnych. Do aktów prawnych pośrednio bądź bezpośrednio regulujących prawa pacjenta należą: Ustawa o działalności leczniczej,⁵ Ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,⁶ Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta,⁷ Ustawa o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminnych uzdrowiskach,⁸ Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty,⁹ Ustawa o zawodach pielęgniarzy i położnej,¹⁰ Ustawa o Prawo farmaceutyczne,¹¹ Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym.¹²

Jednak najważniejsze i podstawowe prawa pacjenta zawiera obowiązująca w Polsce Ustawa o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta z 6 listopada 2008 r. Ustawa zawiera katalog praw pacjenta, zasady udostępniania dokumentacji medycznej, a także obowiązki w zakresie praw pacjenta należące do podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych, które związane są z prawami pacjenta. zgodnie z tymi przepisami każdy pacjent ma prawo do:

- świadczeń zdrowotnych odpowiadających wymaganiom aktualnej wiedzy medycznej (art. 6, 7, 8);
- w sytuacji ograniczonych możliwości udzielenia odpowiednich świadczeń zdrowotnych, do przejrzystej, obiektywnej, opartej na kryteriach medycznych, procedury ustalającej kolejność dostępu do tych świadczeń (art. 6.2);
- natychmiastowego udzielenia świadczeń zdrowotnych ze względu na zagrożenie zdrowia lub życia (art. 7);
- świadczeń zdrowotnych udzielanych z należytą starannością przez podmioty udzielające świadczeń zdrowotnych w warunkach odpowiadających określonym w odrębnych przepisach wymaganiom fachowym i sanitarnym (art. 8);
- informacji o swoim stanie zdrowia (art. 9.1);
- informacji o prawach pacjenta określonych w niniejszej ustawie oraz w przepisach odrębnych, uwzględniającej ograniczenia tych praw (art. 11.1);

⁴ D. Karkowska, Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Komentarz, Warszawa 2010, s. 391-394.

⁵ Dz. U. z 2016 r. poz. 1638, 1948, 2260.

⁶ Dz. U. z 2016 r. poz. 1793, 1807, 1860, 1948.

⁷ Dz. U. z 2016 r. poz. 186, 823, 960, 1070.

⁸ Dz. U. z 2016 r. poz. 879, 960.

⁹ Dz. U. z 2017 r. poz. 125.

¹⁰ Dz. U. z 2016 r. poz. 1251.

¹¹ Dz. U. z 2016 r. poz. 2142.

¹² Ustawa z dnia 31 października 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 Nr 191 poz. 1410).

- informacji o rodzaju i zakresie świadczeń zdrowotnych udzielanych przez podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych, w tym o profilaktycznych programach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, realizowanych przez ten podmiot (art. 12);
- zachowania w tajemnicy przez osoby wykonujące zawód medyczny, w tym udzielające mu świadczeń zdrowotnych, informacji z nim związanych, a uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu medycznego (art. 13);
- wyrażenia zgody na udzielenie określonych świadczeń zdrowotnych lub odmowy takiej zgody (art. 16);
- poszanowania intymności i godności, w szczególności w czasie udzielania mu świadczeń zdrowotnych (art. 20.1);
- umierania w spokoju i godności (art. 20.2);
- dostępu do dokumentacji medycznej dotyczącej jego stanu zdrowia oraz udzielonych mu świadczeń zdrowotnych (art. 23);
- zgłoszenia sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza (art. 31);
- poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 33);
- opieki duszpasterskiej (art. 36);
- przechowywania rzeczy wartościowych w depozycie (art. 39).

Podmiotami zobowiązanymi do przestrzegania praw pacjenta są:

- Organy władzy publicznej właściwe w zakresie ochrony zdrowia (w szczególności: Minister Zdrowia, wojewoda, jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli: gmina, powiat, województwo), Narodowy Fundusz Zdrowia, samorządy zawodów medycznych, producenci leków, produktów leczniczych, wyrobów medycznych oraz apteki;
- Podmioty wykonujące działalność leczniczą, takie jak: szpitale, przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, laboratoria diagnostyczne, jednostki badawczo-rozwojowe, praktyki lekarskie, pielęgniarskie i położnicze;
- Osoby wykonujące zawód medyczny: lekarze, pielęgniarki, położne, diagnosty, fizjoterapeuci, ratownicy medyczni i inni profesjonaliści opieki zdrowotnej;
- Każda inna osoba uczestnicząca w procesie udzielaniu świadczeń zdrowotnych.

W celu ochrony praw pacjenta został powołany Rzecznik Praw Pacjenta. Rzecznik Praw Pacjenta jest centralnym organem administracji rządowej i wykonuje swoje zadania przy pomocy Biura Rzecznika Praw Pacjenta. Do zakresu działania Rzecznika należy:

- 1) prowadzenie postępowań w sprawach praktyk naruszających zbiorowe prawa pacjentów;
- 2) opracowywanie i przedkładanie Radzie Ministrów projektów aktów prawnych dotyczących ochrony praw pacjenta;
- 3) występowanie do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę aktów prawnych w zakresie ochrony praw pacjenta;
- 4) opracowywanie i wydawanie publikacji oraz programów edukacyjnych popularyzujących wiedzę o ochronie praw pacjenta;

- 5) współpraca z organami władzy publicznej w celu zapewnienia pacjentom przestrzegania ich praw, w szczególności z ministrem właściwym do spraw zdrowia;
- 6) przedstawianie właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom oraz samorządom zawodów medycznych ocen i wniosków zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw pacjenta;
- 7) współpraca z organizacjami pozarządowymi, społecznymi i zawodowymi, do których celów statutowych należy ochrona praw pacjenta;
- 8) analiza skarg pacjentów w celu określenia zagrożeń i obszarów w systemie ochrony zdrowia wymagających naprawy;
- 9) wykonywanie innych zadań określonych w przepisach prawa lub zleconych przez Prezesa Rady Ministrów.

Rzecznik może zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka o podjęcie działań z zakresu ich kompetencji.

Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta zawiera przepis, który pozwala pacjentowi domagać się zadośćuczynienia za samo naruszenie opisanych w Ustawie praw pacjenta. Uzyskanie odszkodowania i zadośćuczynienia za błędy medyczne jest możliwe. Zasadą jest wyrównanie szkody czyli np. zwrot kosztów leczenia czy rehabilitacji. W sytuacji zadośćuczynienia mamy do czynienia z wyrównaniem krzywdy wyrządzonej pacjentowi. Pacjent dochodząc od szpitala odszkodowania powinien zatem udowodnić jakie kwoty wyrównają poniesioną szkodę albo jaka krzywda została mu wyrządzona i wymaga rekompensaty.¹³ Ustawa zawiera przepis, który umożliwia dochodzenie roszczeń bez obowiązku ścisłego wykazania wysokości szkody. W sytuacji naruszenia praw, pacjentowi przysługuje zadośćuczynienie za naruszenie praw pacjenta. Przepisy traktują prawa pacjenta jako dobra osobiste korzystające z dodatkowej ochrony prawnej.¹⁴ Naruszenie praw musi być zawinione czyli powinno wynikać z niedopełnienia jakichś obowiązków.¹⁵

Współcześnie, pacjenci bardzo dobrze znają i egzekwują swoje prawa. W 2010 r. do Rzecznika Praw Pacjenta wpłynęło 28 735 skarg, a w 2016 r. wpłynęło ich aż 68 832 – trzy razy więcej.¹⁶ Uświadamianie i edukacja pacjentów o ich prawach odbywa się poprzez kampanie społeczne, Internet oraz ulotki dostępne w szpitalach, przychodniach zdrowia.

Na szczególną uwagę zasługuje problematyka przestrzegania praw pacjenta w systemie ratownictwa medycznego. Problematyka ta nie była dotychczas precyzyjnie uregulowana przez przepisy powszechnie obowiązującego prawa.

W wyniku nowelizacji Ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym¹⁷ ratownik medyczny otrzymał szereg ustawowych obowiązków, które mają bezpośrednie znaczenie dla przestrzegania praw pacjenta. Pojawiły się też dodatkowe uprawnienia ratowników medycznych, w tym prawo do wglądu do dokumentacji medycznej pacjenta. Do tej pory ratownicy medyczni byli w tym temacie pominięci w zapisach Ustawy

¹³ D. Karkowska (red.), Poradnik o prawach pacjenta, Warszawa 2013, s. 13.

¹⁴ M. Nesterowicz, Prawo medyczne, Toruń 2010, s. 30.

¹⁵ Tamże, s. 31.

¹⁶ Rzecznik Praw Pacjenta, Liczba zgłoszeń wpływających do biura, <https://www.bpp.gov.pl/> (dostęp 2.05.2017).

¹⁷ Ustawa z dnia 31 października 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 Nr 191 poz. 1410).

o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Stwarzało to dla ratowników absurdalną i niebezpieczną sytuację ponieważ do prawidłowego rozpoznania stanu zagrożenia życia zdrowia niejednokrotnie konieczne było pozyskanie informacji o przebiegu dotychczasowego leczenia pacjenta. Od 2016 r. ratownik medyczny posiada prawo do uzyskiwania od lekarzy, felczerów oraz pielęgniarek i położnych informacji o stanie zdrowia pacjenta, rozpoznaniu, proponowanych metodach diagnostycznych, leczniczych, rehabilitacyjnych, zapobiegawczych i dających się przewidzieć następstwach podejmowanych świadczeń zdrowotnych, w zakresie jakim jest to niezbędne do wykonywania medycznych świadczeń ratunkowych.¹⁸ Zapis ten ma nie tylko praktyczne znaczenie np. przy podejmowaniu przez zespół podstawowy transportu między szpitalnego, ale także podkreśla rangę zawodu ratownika medycznego.¹⁹

Ratownik medyczny jednoznacznie wskazany został jako merytoryczny partner dla lekarza w procesie opieki medycznej nad pacjentem.²⁰ Ponadto, ratownicy medyczni zobowiązani zostali do informowania pacjenta o przysługujących mu prawach co wiąże się bezpośrednio z koniecznością biegłej znajomości zagadnień prawnych przez paramedyków wynikających m.in. z Ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego²¹, czy też Ustawy o chorobach zakaźnych.²² Ratownikom medycznym w podstawowym zespole ratownictwa medycznego przypisany został obowiązek udzielania pacjentowi lub jego przedstawicielowi ustawowemu albo osobie wskazanej przez pacjenta informacji o stanie zdrowia pacjenta, w zakresie związanym z podejmowaniem medycznych czynności ratunkowych.²³

Wprowadzone zmiany w przepisach prawa ocenić należy jako pozytywny krok mający na celu pełne unormowanie statusu i zadań ratowników medycznych w polskim systemie ochrony zdrowia. Dodatkowe uprawnienia i prawa ratowników medycznych wiążą się jednocześnie z nowymi obowiązkami, które wymagają od osób wykonujących ten zawód należytej staranności w działaniu oraz znajomości przepisów prawa, w tym w szczególności ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.²⁴

¹⁸ M. Mikos, G. Juszczak, A. Czerw, Nowe prawa i obowiązki ratowników medycznych w świetle nowelizacji ustawy o PRM, *Journal of Education, Health and Sport* 2016 6(2), s. 312.

¹⁹ Tamże, s. 313.

²⁰ Ustawa z dnia 31 października 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 Nr 191 poz. 1410).

²¹ Dz. U. 1994 nr 111 poz. 535.

²² Ustawa z dnia 31 października 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 Nr 191 poz. 1410).

²³ Ustawa z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 nr 191 poz. 1410).; Ustawa z dnia 25 września 2006 roku o zmianie ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. z 2013 r. poz. 757).

²⁴ M. Mikos, G. Juszczak, A. Czerw, Nowe prawa i obowiązki ratowników medycznych w świetle nowelizacji ustawy o PRM, *Journal of Education, Health and Sport* 2016 6(2), s. 319.

Metodologia badań własnych

Przedmiotem zainteresowania pracy uczyniłem znajomość praw pacjenta wśród studentów ratownictwa medycznego. Celem głównym przeprowadzonych badań było znalezienie odpowiedzi na pytania badawcze dotyczące poziomu wiedzy na temat praw pacjenta, wśród osób przygotowujących się do wykonania zawodu ratownika medycznego do zbadania poziomu wiedzy wśród studentów ratownictwa medycznego na temat znajomości praw pacjenta wybrano metodę sondażu diagnostycznego. Sondaż diagnostyczny jest bowiem najlepszym sposobem gromadzenia wiedzy o atrybutach strukturalnych i funkcjonalnych oraz dynamice zjawisk społecznych, opiniach i poglądach wybranych zbiorowości, nasilaniu się i kierunkach rozwoju określonych zjawisk i wszelkich innych zjawiskach instytucjonalnie nie zlokalizowanych-posiadające znaczenie wychowawcze-w oparciu o specjalnie dobraną grupę reprezentującą populację generalną, w której badane zjawisko występuje.²⁵ Ankieta jest techniką gromadzenia informacji, polegająca na wypełnieniu najczęściej samodzielnie przez badanego specjalnych kwestionariuszy, na ogół o wysokim stopniu standaryzacji w obecności lub częściej bez obecności ankietera.²⁶ Kafeteria odpowiedzi kwestionariusza ankiety posiadała pytania zamknięte i otwarte. Metryczka obejmowała 2 pytania zamknięte, a pytania problemowe obejmowały 10 pytań, w tym zamkniętych i otwartych.

Badania ankietowe przeprowadzono wśród studentów ratownictwa medycznego. W celu poznania ich znajomości, opinii i wiedzy nt. praw pacjenta stworzono kwestionariusz ankiety składający się z instrukcji, metryczki i 10 pytań problemowych.

Badaniami ankietowymi objęto 50 studentów ratownictwa medycznego. Wśród respondentów było 16 (32%) mężczyzn i 34 kobiety (68%). Najliczniejszą grupę badanych tworzyli studenci będący na trzecim roku studiów – 48%, 28% stanowili studenci pierwszego roku, a najmniejszą grupą byli studenci drugiego roku - 24%.

Zdecydowana większość studentów – 60% uczestniczyła dotychczas w zajęciach z zakresu prawa pacjenta. Jednak aż 40% studentów deklarowała, że jeszcze nie uczestniczyła w tego rodzaju zajęciach.

W ramach dotychczasowych zajęć studenci odbywali zajęcia kliniczne z udziałem pacjentów – aż 68%. Natomiast 32% badanych twierdziło, że dotychczas nie odbywali takich zajęć.

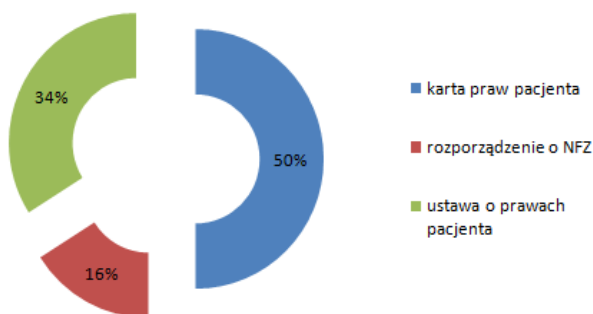
Wyniki badania

²⁵ T. Pilch Zasady badań pedagogicznych: strategie ilościowe i jakościowe, Warszawa 2001, s. 80.

²⁶ Tamże, s. 85.

Badanych zapytano o to, w jakich aktach prawnych uregulowano najważniejsze prawa pacjenta. Opinie były podzielone. Najwięcej badanych uważało, że najważniejszym dokumentem regulującym prawa pacjenta jest karta praw pacjenta – 50% respondentów. Ustawę o prawach pacjenta za najważniejszy dokument regulujący prawa pacjenta uznało 34% badanych, a zdaniem 16% badanych to rozporządzenie NFZ jest najważniejszym dokumentem regulującym prawa pacjenta.

Diagram 1. Dokumenty regulujące najważniejsze prawa pacjenta w opinii badanych

Źródło: Opracowanie własne

Kolejne pytanie dotyczyło wskazania przez studentów najważniejszych praw pacjenta. Najczęściej wymienionymi każdego badanego ważne były inne prawa pacjenta. Opinię badanych przedstawia poniższa tabela. Najczęściej wymienianymi przez badanych, jako najważniejsze prawa pacjenta, były: prawo do świadczeń zdrowotnych, prawo do informacji, prawo do dokumentacji medycznej, prawo do życia, prawo do opieki duszpasterskiej, prawo do wyrażania zgody na udzielanie świadczeń zdrowotnych, prawo do poszanowania godności i intymności pacjenta.

Tabela 1. Najważniejsze prawa pacjenta w opinii badanych

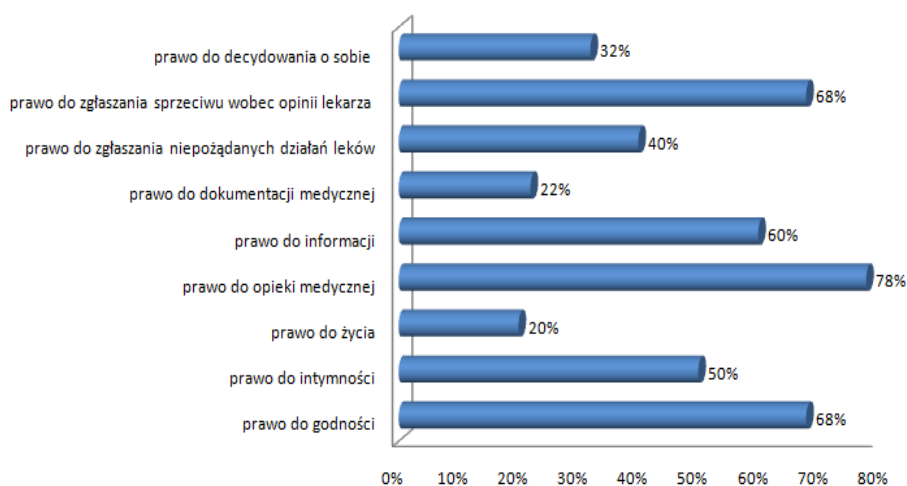
Prawa pacjenta	Ilość badanych
Prawo do świadczeń zdrowotnych	100%
Prawo do informacji	96%
Prawo do zgłaszania działań niepożądanych produktów leczniczych	22%
Prawo do tajemnicy informacji	60%
Prawo do wyrażania zgody na udzielanie świadczeń zdrowotnych	78%
Prawo do poszanowania godności i intymności pacjenta	72%
Prawo do dokumentacji medycznej	90%
Prawo do zgłaszania sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza	50%
Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego	12%
Prawo do opieki duszpasterskiej	82%
Prawo do przechowywania rzeczy wartościowych w depozycie	8%
Prawo do życia	86%
Prawo wypisu na własne żądanie	4%

Prawo do możliwości wyboru zakładu leczniczego	4%
Prawo do odszkodowania	6%
Prawo do wyboru lekarza prowadzącego	2%
Prawo do poczucia bezpieczeństwa	2%
Prawo do bezpłatnego leczenia	2%
Prawo do anonimowości	4%

Źródło: Opracowanie własne

W opinii badanych najczęściej naruszane prawa pacjenta są prawo do opieki medycznej (78%), prawo do godności (68%) oraz prawo do zgłaszania sprzeciwu wobec opinii lekarza (68%). Spośród pięćdziesięciu badanych aż 60% uważa, że najczęściej łamanym prawem pacjenta jest prawo do informacji, a 50% że prawo do intymności. O łamaniu prawa do zgłaszania działań niepożądanych leków mówiło 40% badanych. Znacznie rzadziej łamane są prawa do decydowania o sobie (32%), prawo do dokumentacji medycznej (22%) oraz prawo do życia (20%).

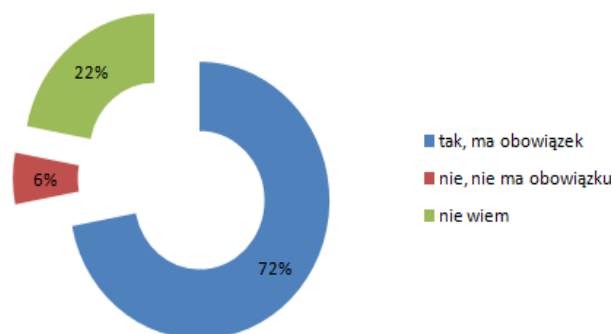
Diagram 2. Najczęściej naruszane prawa pacjenta w opinii badanych

Źródło: Opracowanie własne

O tym, że ratownik ma obowiązek poinformować pacjenta o jego prawach wiedzę posiada aż 72% badanych. Jednoznaczniej odpowiedzi na to pytanie nie znalazło 22% badanych, a 6% badanych twierdziło, że ratownik medyczny nie ma obowiązku informować pacjenta o przysługujących mu prawach.

Wykres 3. Opinia badanych na temat informowania pacjenta o jego prawach przez ratownika medycznego

Źródło: Opracowanie własne

Większość respondentów zna konsekwencje naruszenia praw pacjenta. Wśród badanych aż 78% wie, co grozi pracownikom podmiotów leczniczych za naruszenie praw pacjenta. Jednak 22% badanych nie wie, co grozi personelowi opieki zdrowotnej za naruszenie praw pacjenta.

Kolejne pytanie dotyczyło najważniejszych zadań Rzecznika Praw Pacjenta. Zdaniem badanych najważniejszym zadaniem Rzecznika Praw pacjenta jest dbanie o prawa pacjenta, dbanie o ich przestrzeganie, dbanie o dobro pacjenta. Na drugim miejscu badani umieścili kontrolę dotyczącą przestrzegania prawa pacjenta. Jednym z ważniejszych zadań rzecznika, zdaniem badanych, jest monitorowanie naruszania praw oraz reprezentowanie pokrzywdzonych pacjentów. Kolejnym ważnym zadaniem Rzecznika, w opinii badanych, jest rozpowszechnianie praw pacjenta. Kolejnymi ważnymi zadaniami Rzecznika są: kontrola czy placówka przestrzega praw pacjenta, podejmowanie skutecznych działań na rzecz ochrony praw pacjentów, podnoszenie poziomu wiedzy o prawach pacjenta, stały rozwój zapewniający osiąganie satysfakcji klienta, przedstawianie właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom oraz samorządom zawodów medycznych ocen i wniosków zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw pacjenta, prowadzenie postępowań w sprawach praktyk naruszających zbiorowe prawa pacjentów, analiza skarg pacjentów w celu określenia zagrożeń i obszarów w systemie ochrony zdrowia wymagających naprawy.

Z kampanią społeczną dotyczącą praw pacjenta miało styczność 48% badanych. Nie miało styczności z taką kampanią aż 52% badanych.

Zdaniem 66% respondentów takie kampanie społeczne, informujące o prawach pacjenta są pożądane i potrzebne. Natomiast 34% uważa, że takie kampanie są zbędne.

Dyskusja

Prawa pacjenta stanowią ważny dział prawa medycznego. Określają status pacjenta w trakcie udzielania świadczeń zdrowotnych.²⁷ Definicja praw pacjenta obejmuje wszystkie osoby, niezależnie od tego

²⁷ A. Jacek, K. Ożóg, Przestrzeganie praw pacjenta przez personel medyczny, Hygeia Public Health 2012, 47/3, s. 264.

czy są dotknięte chorobą czy też są zdrowe, ale zwracają się o udzielanie świadczeń zdrowotnych.²⁸ Katalog praw pacjenta w Polsce jest zbliżony do zalecanego standardu międzynarodowego i europejskiego. Przestrzeganie praw jest obowiązkiem organów publicznych, Narodowego Funduszu Zdrowia, osób wykonujących zawód medyczny, a także podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych.²⁹

Znajomość praw pacjenta jest nieodłączną częścią pracy oraz wiedzy ratownika medycznego. Wyniki przeprowadzonych badań pokazują, że studenci pierwszych roczników ratownictwa medycznego nie posiadają jeszcze wystarczającej i potrzebnej wiedzy dotyczącej praw pacjenta. Studenci drugiego i trzeciego roku posiadają już dość dużą wiedzę dotyczącą praw pacjenta. Ich znajomość praw pacjenta może wynikać zarówno z wiedzy zdobytej na zajęciach jak i z praktyk odbytych na oddziałach szpitalnych i w zespołach ratownictwa medycznego.

Studenci ratownictwa medycznego nie znają ustaw prawnych, w których jest mowa o prawach pacjenta. Badani studenci, wskazywali pięć najważniejszych, w ich opinii, praw pacjenta. Respondenci mieli podzielone zdania, co do naruszania poszczególnych praw pacjenta, jednak każdy badany stwierdził, że prawa pacjenta są łamane. Badani studenci pierwszego roku ratownictwa medycznego nie posiadali wiedzy na temat informowania pacjenta przez ratownika medycznego o jego prawach. Badani studenci wyższych roczników posiadali już ową wiedzę. Kilku badanych studentów nie wiedziało czy ratownik medyczny ma obowiązek informować pacjenta o jego prawach.

Zdecydowanie większa część badanych studentów deklaruował, że posiada wiedzę na temat konsekwencji i kar za naruszenie praw pacjenta. Badani studenci pierwszych roczników studiów nie posiadali wiedzy nt konsekwencji naruszania praw pacjenta.

Badani studenci posiadali rozległą wiedzę o prawach i obowiązkach Rzecznika Praw Pacjenta.

Interesującym jest, że większość badanych studentów ratownictwa medycznego nie miała żadnej styczności z kampanią informującą o prawach pacjenta. Jednak zdecydowana większość badanych studentów uważa, że takie kampanie są potrzebne i pożądane. To, do czego pacjenci mają prawo, staje się obowiązkiem lekarza, pielęgniarki, ratownika medycznego i innych przedstawicieli zawodów medycznych. Zarówno personelowi medycznemu, ustawodawcy jak i samym pacjentom, powinno zależeć na kształtowaniu prawidłowych postaw przestrzegających prawa pacjenta. Istotną rolę powinien tu odgrywać zarówno program kształcenia na uczelniach medycznych i kształcenia podyplomowego, jak i programy i akcje edukacyjne. Ustawa o prawach pacjenta musi odpowiadać aktualnym potrzebom i oczekiwaniom pacjentów, ale musi uwzględniać również możliwości personelu medycznego. Edukacja pacjentów jest jednym z elementów podnoszenia standardów świadczeń opieki zdrowotnej. Im lepiej poinformowany pacjent, tym chętniej będzie współpracował z personelem medycznym.

Wnioski

²⁸ I. Tułodziecka, Przestrzeganie praw pacjenta podstawą partnerstwa, w: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich. Konferencja naukowa: „Prawa pacjenta – czy są dostatecznie chronione”, Warszawa 2003, s. 41.

²⁹ A. Jacek, K. Ożóg, Przestrzeganie praw pacjenta przez personel medyczny, Hygeia Public Health 2012, 47/3, s. 270.

1. Konieczne jest teoretyczne i praktyczne wzmocnienie kształcenia w zakresie praw pacjenta na studiach na kierunku praw pacjenta.
2. Niezbędne jest uświadamianie studentom obowiązków wynikających z konieczności przestrzegania praw pacjenta zarówno na etapie studiów na kierunku ratownictwo medyczne, w ramach zajęć praktycznych z udziałem pacjentów w szpitalach i zespołach ratownictwa medycznego, jak również na etapie wykonywania zawodu ratownika medycznego.
3. Niezbędne jest prowadzenie kampanii edukacyjnych dotyczących praw pacjenta w ratownictwie medycznym skierowanej do personelu medycznego oraz samych pacjentów.

Bibliografia

- A Declaration on the Promotion Rights of Patients in Europe, European Consultation on the Rights of Patients, Amsterdam, 28–30 March 1994, http://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf. (dostęp 23.04.2017).
- Boratyńska M., Konieczniak P., Prawa pacjenta, Warszawa 2000.
- Boś J., Trzpieł K., Prawa pacjenta, Magazyn Pielęgniarki/ Położne 2011/10.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/24/UE z dnia 9 marca 2011 r. w sprawie stosowania praw pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej.
- Europejska Karta Społeczna sporządzona w Turynie dnia 18 października 1961 roku, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Conclusions/State/PolandXIX_4_en.pdf (dostęp 23.04.2017).
- Gajewski W, Z problematyki bioetycznej, Eskulap Świętokrzyski 3/2005.
- Jacek A., Ożóg K., Przestrzeganie praw pacjenta przez personel medyczny, Hygeia Public Health 2012, 47/3.
- Karkowska D. (red.), Poradnik o prawach pacjenta, Warszawa 2013.
- Karkowska D., Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Komentarz, Warszawa 2010.
- Karkowska D., Ustawa o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Komentarz, Warszawa 2012.
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. 1993 nr 61 poz. 284).
- Kozyra O. i in., Znajomość praw pacjenta wśród pacjentek oddziałów położniczo-ginekologicznych, Zdrowie i Dobrostan 1/2014.
- Kujawa E., Łuków P., Prawa pacjenta, powinności lekarza, w: Zdrowie publiczne. Wybrane zagadnienia. TOM II, J. Opolski (red.), Warszawa 2011.
- Mikos M., Juszczak G., Czerw A., Nowe prawa i obowiązki ratowników medycznych w świetle nowelizacji ustawy o PRM, Journal of Education, Health and Sport 2016 6(2).
- Nesterowicz M., Prawo medyczne, Toruń 2010.
- Pieter J., Ogólna metodologia pracy naukowej, Wrocław –Warszawa 1990.
- Pilch T. Zasady badań pedagogicznych: strategie ilościowe i jakościowe, Warszawa 2001.
- Plan studiów i organizacja zajęć, <https://www.ka.edu.pl/rekrutacja-studia-1-stopnia/wzinm/ratownictwo-medyczne/> (dostęp 2.05.2017).
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (przyjęta i proklamowana rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217 A (III) w dniu 10 grudnia 1948 r.).
- Poradnik o prawach pacjenta, file:///C:/Users/Megusia/Downloads/informacje_o_prawach_pacjenta.pdf (dostęp 2.05.2017).
- Profil absolwenta, <https://www.ka.edu.pl/rekrutacja-studia-1-stopnia/wzinm/ratownictwo-medyczne/> (dostęp 2.05.2017).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 września 2012 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, położu oraz opieki nad noworodkiem, (Dz. U. 2012 poz. 1100).

Rzecznik Praw Pacjenta, Liczba zgłoszeń wpływających do biura, <https://www.bpp.gov.pl/> (dostęp 2.05.2017).

Tułodziecka I., Przestrzeganie praw pacjenta podstawą partnerstwa, w: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich. Konferencja naukowa: „Prawa pacjenta – czy są dostatecznie chronione”, Warszawa 2003.

Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta z 6 listopada 2008 roku (Dz. U. 2009 Nr 52 poz. 417).

Ustawa o Zakładach Opieki Zdrowotnej z 1991 r. (Dz. U. 1991 nr 91 poz. 408).

Ustawa z dnia 25 września 2006 r. o zmianie ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. z 2013 r. poz. 757).

Ustawa z dnia 31 października 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 Nr 191 poz. 1410).

Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. 2009 nr 52 poz. 417).

Ustawa z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. 2006 nr 191 poz. 1410).

Zadania Rzecznika Praw Pacjenta, <https://www.bpp.gov.pl/rzecznik/zadania-rzecznika/> (dostęp 23.04.2017).

Załącznik

Kwestionariusz Ankiety

Szanowna Studentko/ Studencie

Proszę o poświęcenie kilku minut na wypełnienie kwestionariusza ankiety.

Celem badania prowadzonego w ramach studiów AK jest ocena znajomości praw pacjenta wśród studentów RAT-MED.

Ankieta tę wykorzystam do wyciągnięcia wniosków w mojej pracy licencjackiej.

Ankieta jest anonimowa a jej wyniki przeznaczone są do celów naukowych.

Dziękuję.

Ankieta

1. Płeć

- a) Mężczyzna,
- b) Kobieta,

2. Na którym roku studiów jesteś?

- a) pierwszym,
- b) drugim,
- c) trzecim.

3. Czy w dotychczasowych zajęciach miałeś/ miałaś zajęcia z zakresu praw pacjenta?

- a) tak,
 - b) nie,
4. Czy w ramach dotychczasowych zajęć odbywałaś/ odbywałeś zajęcia kliniczne z udziałem pacjentów?
- a) tak,
 - b) nie,
5. Najważniejsze prawa pacjenta zostały uregulowane przez:
- a) Kartę praw pacjenta,
 - b) Ustawę o prawach pacjenta,
 - c) Rozporządzenie o NFZ,
6. Wymień pięć najważniejszych praw pacjenta:
-
-
7. Które z tych praw są najczęściej łamane w PRM?
-
-
8. Czy ratownik medyczny ma obowiązek informowania pacjenta o przysługujących mu prawach?
- a) tak,
 - b) nie,
9. Czy wiesz co grozi za naruszenie praw pacjenta?
- a) tak,
 - b) nie,
10. Wymień najważniejsze zadania Rzecznika Praw Pacjenta:
-
-
11. Czy miałaś/ miałeś styczność z kampanią praw pacjenta?
- a) tak,
 - b) nie
12. Czy według Ciebie takie kampanie są potrzebne?
- a) tak,
 - b) nie.